

استخاره در زبان عربی به معنای درخواست خیر از خداوند است؛ زیرا خداوند به عنوان پروردگار هستی تنها کسی است که می تواند خیر رایه کسی ارزانی دارد چنان که در مقام آفرید گاری وجود رایه هر آفریده‌ای ارزانی داشته است. درخواست خیر از خداوند معنای دیگری از توکل و تقویی امور از سوی شخصی به خداوند دانا و تواناست. در کنار این معنا گاهی استخاره به معنای نوعی قرعه در هنگام تجزیه است که با دعا و درخواست از خداوند متعال همراه می باشد؛ زیرا خداوند بهترین مصلحت را در تمامی هستی است، او دانا و همه امور و عوالم کارهاست و بهترین کسی است که انسان می تواند از او یاری بخواهد تاوی رایه سوسوی بهترین کارها را هدایتی و هدایت کند. معمولاً این نوع استخاره با تسبیح و قرآن انجام می شود.

در مطلب حاضر و بر اساس آموزه‌های نقلین کتاب و عزت و نیز نوشته‌هایی که در منابع گوناگون در بزه استخاره ذکره بیان شده، تبیین اجمالی از این مساله ارائه شده است.

گستره معنایی استخاره

استخاره از ریشه «خ-ی-ر» و از باب استعفار، در لغت به معنای «طلب خیر در چیزی» (لسان‌العرب، ابن منظور، ج ۴، ص ۲۵۹، «خیر») و در اصطلاح عبارت است از واگذارن انتخاب به خداوند با دعا و عمل مخصوص، در کاری که انسان در انجام دادن آن مردد است. این واژه در قرآن نیامده است؛ ولی با توجه به اینکه مسلمانان در مواردی برای تصمیم‌گیری در کارهایشان از روش استخاره با قرآن استفاده می‌کنند، در حوزه مسائل پیرامون قرآن قرار می‌گیرد و از آن جهت که برخی مفسران رایه شریفه «ان تستقسموا بالقرآن» تقسیم کردن گوشته‌با تیرهای قرعه (مانند، ص ۳) را به استخاره تفسیر کرده‌اند، می‌تواند در حوزه معرف قرآن قرار گیرد. (احکام القرآن، ابن‌العربی، ج ۲، ص ۵۴۵-۵۴۶.)

برای استخاره دو معنا گفته‌اند: معنای نخست همان معنای حقیقی استخاره است که به معنای طلب خیر از خداوند در امور زندگی است. انسان هر کاری را که می‌خواهد انجام دهد از خداوند می‌خواهد تا خیر باشد و آثار آن در زندگی دنیوی و اخروی و نیز مادی و معنوی آشکار شود؛ زیرا بسیاری از کارهایی که انسان انجام می‌دهد هر چند که از ظاهر خوب و خیر است ولی می‌تواند در باطن شر و مکروه باشد، از این رو شخص هنگام انجام کاری از خداوند می‌خواهد تا آن را خیر قرار دهد و آثار مطلوبی بر آن بار شود. خیرخواهی به این معنا کاری است که همه اولیای الهی و خواص امت اسلام و مومنان واقعی انجام می‌دهند. در این موارد شخص متوجه ربوبیت و پروردگاری الهی است و بر این باور است که خداوند در همه لحظات زندگی او حضور مستقیم و تاثیرگذار دارد و اگر لحظه‌ای عنایت الهی از وی برداشته شود، هیچ و پوچ و نابود می‌شود. بنابراین همانگونه که وجود و حیات خویش را هر دم از خدا می‌داند و می‌خواهد، همچنین از خداوند می‌خواهد تا هر دم از زندگی‌اش را خیر و برکت قرار داده و کارهایش را مدیریت و پروردگاری کند تا در مسیر درست گام بردارد و از آثار این عنایات و توجه خاص الهی برخوردار شود. این همان معنای دیگر تقویی اوست و توکل در کارهاست که خداوند در بسیاری از آیات از آدمی خواسته است. بر این اساس می‌توان گفت که چنین استخاره‌ای در کارها، امری بسیار مطلوب بلکه واجب است و بیابگر ایمان واقعی شخص به ربوبیت آفریدگار هستی است.

معنای دیگر استخاره این است که پس از آنکه انسان به کلی در امری متحیر و وامانده شد، به طوری که نه عقل خودش وی را به خوبی و بدی آن راهنمایی می‌کند و نه عقل دیگری راه خیر و شر را به او می‌نشانند و می‌فهماند و نه خدای جهان درباره آن کار، تکلیفی و فرمانی داشت تا راهنمایش در انجام آن باشد، در این زمان که هیچ راهی برای پیدا کردن خوب و بد نیست، مومنان به خدای دانا و حکیم که پناه بیچارگان و دادرس افتادگان است، در حالت تحیر و دل‌دلی، یک بار امید برد و از او راهنمایی جوید، خدای جهان که دانا به پیدا و نهان است و توانا به انجام هر کاری است، یا دل او را به یک سو می‌کشد و راهنمای قلب او می‌شود (در استخاره قلبی) که او مقبلالقولوب است، یا دست او را به یک طرف تسبیح می‌اندازد (در هنگام استخاره با تسبیح) یا به وسیله قرآن،

دل او را گرم می‌کند (در استخاره با قرآن).

به هر حال، استخاره اصطلاحی درخواست شناخت بهترین گزینه از خداوند هنگام تردید و دو دلی است و این معنا غیر از استخاره حقیقی یعنی خیرخواهی است.

قرعه، راهکار رفع تحیر

قرعه یکی از راهکارهایی که در تحیر به کار می‌رود. این نیز همانند

استخاره‌های سه‌گانه، راهی است که شریعت در جلوی انسان قرار داده است.
قرعه در لغت به معنای آنچه به فال زنده است، لغت‌نامه، دهخدا، ج ۱، ص ۱۵۴۴)

در مواردی که قرعه مراجعه می‌شود که موضوعی مقرون به علم اجمالی باشد و احتیاط در آن ممکن یا جایز نباشد؛ به این معنا که امکان ندارد انسان در آن کار بتواند به شکل احتیاطی عمل کند یا اینکه اصولاً از نظر شرعی احتیاط، جایز و شرعی نباشد. در این صورت است که قرعه انداخته می‌شود تا یکی از دو کار انجام پذیرد. (القولاعد الفقهیه، بجنوردی، ج ۱، ص ۶۵ و ۶۶)

مشروعیت استخاره

از روایات، صحت هر دو معنای یاد شده یعنی خیرجویی و خیرشناسی استفاده می‌شود. دایره المعارف اسلامی با اشاره به پیشینه استخاره به روایاتی که مشروعیت آن را نیز بیان می‌کند اشاره دارد. در این کتاب آمده است: از برخی روایات چنین برمی‌آید که در دوره پیش از اسلام، نوعی «استخاره از الله» در میان عرب معمول بوده است (تک: طبقات ابن سعد، ۱/۱۷۱/ا، الاغانی، ابوالفرج، ۱/۹، ۲۱/۱)، ولی درباره چگونگی آن شرحی داده نشده است.

از نخستین نمونه‌های عمل به استخاره در دوره اسلامی روایتی از حضرت علی(ع) است، مبنی بر اینکه چون پیامبر(ص) وی را به یمین فرستاد، او را بر به کارگیری استخاره، انگاه که تصمیم‌گیری دشوار گردد، ترغیب کرد (طوسی، امالی، ۱/۳۵۱).

همچنین به کیفیت رحلت حضرت رسول(ص) و بروز اختلاف نظر میان صحابه در هنگام دفن آن حضرت، به دنبال دو کس فرستادن که یکی به شیوه مکانی زمین را می‌شکافت و یکی به روش مدنیان لحد می‌ساخت؛ انگاه عبارت «اللهم خر لرسولک» را بر زبان آوردند و امر را بر

عبادت همان اطاعت

عبادت همان اطاعت است. امام جواد(ع) می‌فرماید: **مَنْ أَصْفَى إِلَى نَاطِقٍ فَعَدَّ عِبْدَهُ فَإِنَّ كَأَنِ النَّاطِقُ مِنْ اللَّهِ فَعَدَّ عَبْدَهُ وَ إِنْ كَانَ النَّاطِقُ بِنَاطِقٍ مِنْ لِسَانِ إِبْلِيسَ فَعَدَّ عَبْدَهُ عَبْدَ إِبْلِيسَ**؛ هر کسی کوشد که به گوینده‌ای بسپارد او را عبادت و بندگی کرده و او را معبود قرار داده است. پس اگر گوینده از خدا باشد بندگی و عبادت خدا کرده و اگر گوینده کسی باشد که از زبان ابلیس می‌گوید، پس بندگی ابلیس کرد (مسندکرک الوصائل، المیزانحسین‌الطبرسی،

ج ۱۷، ص ۳۰۸)

اما اگر کسی کتاب و مقاله کسی را می‌خواند و یا حرف کسی را گوش می‌دهد که بخواهد به او اعتماد کند یا می‌خواهد ببیند او چه می‌گوید این کتاب از عده جاز است که علم تحقیق است؛ اما اگرآهل تحقیق نباشند و دلداده کتاب نباشند، نوشته، گفته و رفتار کسی باشد که «صفا» و دلدادگی است که معنایش اطاعت و بندگی اوست.



آن نه‌اندند که هر یک زودتر رسد، روش او را به کار بندند (تک: طبقات ابن‌سعد، ۷/۲۱۲-۷/۲۵، سنن ابن‌ماجه، ۴/۹۶۱؛ نیز تک: بحار، ۵۱/۲۲، ۵۲/۹). مشورت و طلب کردن بهترین، از خداوند نزد مذاهب گوناگون اسلامی امری پسندیده شمرده شده و در این باره احادیثی چند از پیامبر(ص) و ائمه اطهار(ع) نقل شده است (تک: مسند احمدبن حنبل، ۱/۶۸۱؛ محاسن برقی، ۵۹۸-۵۹۹).

همه مذاهب اسلامی اصل استخاره را پذیرفته‌اند. (الموسوعه الفقهیه، ج ۲، ص ۲۸۱؛ موسوعه الفقه، ج ۶، ص ۱۱۶) البته بعضی، در برخی روش‌های آن با استناد به آیه ۳ مانده که بر حرمت استقسام با از لام تصریح و تاکید دارد تنسکین کرده‌اند: «حرمت علیکم المیتة و الدم... و ان تستقسموا بالازلام ذلکم فسق».

برخی از علماء معتقدند با توجه به سیاق آیه که درباره تحریم برخی خوردنی‌هاست استقسام به از لام در تقسیم گوشت به وسیله تیرها که نوعی قمار بود، ظهور دارد و اساساً شامل استخاره و موارد مشابه آن مانند قرعه نمی‌شود. (بحارالانوار، ج ۸۸، ص ۲۲۴؛ سنن ابن‌ماجه، ج ۱، ص ۴۴۰) اما در هر حال علما در اینکه استخاره در مواردی خاص مشروعیت دارد و تحریم آیه شامل آن نیست‌شود اتفاق نظر دارند. برای مشروعیت و اعتبار استخاره به دلایلی استناد شده است:

معارف

Maaref@Kayhan.ir

آیه ۱۲۲سوره بقره در مورد استخاره

***بہتر است در استخاره با قرآن، از علمای آشنا با قرآن کمک گرفت تا خدای ناکرده دچار اشتباه کاریها در فهم قرآن و تحمیل آن اشتباهات به قرآن نشویم، زیرا الہام‌گیری از آیات قرآن کار آسانی نیست و نیازمند کسانی است کہ آگاهی‌ها و آشنایی‌های تخصصی نسبت بہ قرآن دارند و تسلط بہ معنی و تفسیر قرآن ضروری است و نمی‌توان بہ خوب و بدی کہ در بالای برخی قرآنهاونشته شده است، اعتماد کرد.**

به برخی انواع استخاره توصیه می‌کردند. البته استخاره‌ای که در بیشتر روایات به آن توجه شده غیر از آن چیزی است که اکنون با تسبیح یا قرآن رواج دارد و این‌گونه استخاره در روایات کمتر به آن توجه شده است، هرچند در مشروعیات آن در موارد خاص تردیدی نیست. از امام باقر(ع) نقل شده که هر گاه پدر بزرگوارشان می‌خواستند حج، عمره یا خرید و فروش انجام دهند یا برده‌ای را آزاد کنند وضو می‌گرفتند و نماز استخاره می‌گزارند. (مصباح المتجعد، ص ۵۳۳)

روش‌های استخاره

استخاره برای بازشناسی خیر به روش‌های مشروعی از طرف دین‌سن نیاز دارد، از این رو در روایات به روش‌هایی برای آن اشاره

بررسی ماهیت، مشروعیت و انواع استخاره از دیدگاه قرآن و عترت(ع)

استخاره؛ پایان تر دیدها

■ **محمدرضا رسولی**



حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره

حضرت علی(ع) در حال استخاره